

Petteri Laihonen

Interakció-kutatások a telefonbeszélgetés nyitó szakaszáról

Sándor Klára (2001) már javasolt egy lehetséges módszert „a mobil-korszak nyelvészetéhez”: a labovi szociolingvisztika alkalmazását. Írásomban egy másik módszerre, a társalgáselemzésre (angolul *Conversation Analysis*, más szóval: interakció-kutatás¹) szeretnék figyelmet fordítani. A rövid elméleti áttekintést követően a telefonbeszélgetések nyitó szakaszával foglalkozó interakció-kutatások néhány alapszemponjtját, eredményét mutatom be.

A társasnyelvészet (szociolingvisztika) születését Sándor az 1964-es évhez köti. Ugyanebben az évben kezdte meg Harvey Sacks szociológus többéves előadássorozatát az emberek mindennapi szociális életének kutatásáról (Sacks 1992), s ezzel újtára indította a társalgáselemzést. Sacks el akart szakadni a társadalom-, illetve humántudományok (antropológia, nyelvészet stb.) azon gyakorlatától, mely szerint a mindennapi viselkedést csak előre megszabott idealizált sémák, előfeltevések, glosszák, hipotézisek és előzetesen kiválasztott statisztikai változók alapján lehet megközelíteni. Ennek ellenében dolgozta ki saját módszerét.

A TÁRSALGÁSELEMZÉS MÓDSZERTANA RÖVIDEN²

- Társalgáselemzés alatt olyan **empirikus, kvalitatív** interakció-kutatást értünk, ahol a nyelvhasználat elsősorban társas tevékenységnek tekintendő. A kutatás annak vizsgálatára irányul, hogy a beszélgetőpartnerek – a nyelvhasználat segítségével – miként hoznak létre **szociális** struktúrákat, s hogyan produkálnak és reprodukálnak ezáltal közösen szociális rendet. Alapvető elve, hogy a kutatás nem terjesztendő ki a mentális jelenségekre (a beszélő akarására, gondolkodására, intenciójára) vagy a feltételezett háttérváltozókra (korra, iskolázottságra stb.), hanem kizárólag a közös termékre, az interakcióra szorítkozik.
- A beszélt nyelvet olyan formában kutatjuk, ahogy ez a természetes, **mindennapi használatban** előfordul, mindenféle előfeltevések vagy elméleti keret nélkül. Nem ragaszkodhatunk például olyan kategóriákhoz, mint a szó vagy a mondat. A társalgók spontán helyzetben használt szerkezeteit, kategóriáit és szavaik jelentését tanulmányozzuk. Ezeket a szerkezeteket az emberek többnyire nem tudatosan használják (még saját nyelvhasználatunk sem írható le intuíció alapján), de a magnóval rögzített beszélgetések hallgatásával és leírásával megfigyelhetők és kutathatóak.

¹ Iványi (2001) a *társalgáselemzés* terminus helyett a *konverzációelemzést* javasolja a német *Konversationsanalyse* mintájára. Véleményem szerint a *társalgás* jobban tükrözi az eredeti elképzelést, amely a mindennapos beszélgetések alapkutatását tűzte ki célul. A mai heterogén állapotra talán az *interakció-kutatás* lehetne a legmegfelelőbb összefoglaló kifejezés.

² Az alapos és gyakorlati szempontú bevezetők közül elsősorban ten Have (1999) és Pomerantz–Fehr (1997) munkáit javaslom.

- A köznapi társalgás **szerkesztett tevékenység**, egyetlen apró részlete sem véletlenszerű. Például a szünetek, közbeszólások gyakran határozott szerkezettel rendelkeznek, ezenkívül nem beszélhetünk „töltelékszavakról” és így tovább.
- Az elsődleges kutatási anyag mindig magnóval (vagy videóval) **rögzített interakció**, melyről alapos leírást kell készíteni (de az elsődleges kutatási anyag mindig a magnófelvétel), mivel előre nem tudhatjuk, mi fontos a beszélgetés résztvevői szempontjából. A leírásokban el kell tekintenünk az írott nyelv szabályaitól, és a hallottakat úgy kell leírnunk, ahogyan elhangzottak. Többek között az intonáció lejegyzése is fontos lehet.
- A társalgás strukturált tevékenységek sorozata. A legfontosabb, közvetlen kontextust mindig az előző megnyilatkozás vagy a szóban forgó tevékenységet követő aktus teremti meg. Ezért minden vizsgálandó elemet **szekvenciális** helyzete definiál. Más szóval a megnyilatkozások jelentése vagy a nyelvi struktúrák funkciója csak az őket megelőző és az őket követő, interpretatív megnyilatkozások fényében állapítható meg.

A társalgáselemzés első anyagai telefonhívásokból álltak össze. Ennek két oka volt: egyfelől a telefonbeszélgetések könnyen hozzáférhetőek, lehallgatásuk egyszerűen megoldható; másfelől kizárólag verbális elemek játszanak szerepet bennük, így a gesztikuláció, az arckifejezés stb. kizárható az elemzésből. Sacks egy öngyilkossági segélyvonal hívásai alapján vizsgálta meg a mindennapi érvelés interakciós szerkezetét (például azt, hogy az emberek hogyan kommunikáltak, hogy öngyilkosságra készülnek). Kanonikus *Sequencing in conversational openings* című cikkében Sacks munkatársa, Emanuel Schegloff (1969) már széles körű antropológiai, nyelvészeti kérdéseket is érintett.

A TELEFONBESZÉLGETÉS BEVEZETŐ SZAKASZA

Schegloff a következő szekvenciális alapszerkezetet figyelte meg a telefonbeszélgetések kezdetén:

(1) (Schegloff 1986)

0	ring	Hívás
1	A: Hello::,	Válasz
2	C: H'llo, Clara?	Felismerés/Bemutakozás
3	A: Yeh	
4	C: Hi. Bernie.	Üdvözlés
5	A: Hi Bernie.	
6	C: How're you.	„How are you” szekvencia
7	A: I'm allright,	
8	How're you	
9	C: Okay::?	
10	A: Good.	
11	C: Laura there?	

Schegloff (1986) kutatása szerint a telefonbeszélgetést – a hívás után – *mindig* a hívott fél kezdi. A hívás-válasz tehát ugyanolyan *szomszédsági pár*, mint a kér-

dés-válasz: az egyik tag feltételezi a másikat; mindig ugyanabban a sorrendben következnek; az egyik tagot az egyik beszélő mondja ki, a másikat a másik stb. (Lásd Levinson 1983)³

A választ egy olyan szekvencia követi, ahol a beszélők valamilyen módon arról bizonyosodnak meg, hogy ismerik-e egymást, esetleg bemutatkoznak. Általában ezután üdvözlnek egymást. Említésre méltó, hogy az amerikai telefonbeszélgetésekben az első *hello-t* nem üdvözlésként értelmezik, csupán válasz a hívásra (*ring*). A válasz-hello fő funkciója, hogy hanganyagot szolgáltatson a felismeréshez (lásd 1-es és 2-es sor). Az üdvözlésre többnyire azután kerül sor, hogy a beszédpartnert már felismerték (lásd 2-es és 4-es sor).

Néha az üdvözlés és a felismerés egybemosódik, ilyenkor hang alapján ismerik fel egymást a beszélők:

(2) (Schegloff 1979)

0	ring	Hívás
1	A: Hello	Válasz
2	C: Hello	Felismerés/Bemutatkozás, Üdvözlés
3	A: Hi	

Fontos megjegyezni, hogy itt is jelen van a felismerési funkció. A „sima” üdvözléssel a hívó azt feltételezi, hogy mindketten felismerik egymást, ezért nem mutatkozik be. Ilyen példák alapján azt mondhatjuk, hogy az amerikai emberek telefonbeszélgetéseik során általában azt „preferálják” (várják el, tartják a „legszo­lidárisabbnak” stb., lásd Levinson 1983), ha a beszélőtársak felismerik egymást hang alapján, és nem kell bemutatkozniuk.

Olykor ezt a szekvenciát a hívott fél azzal nyugtázza – a preferált módon –, hogy a hívó nevét belefoglalja a következő megnyilatkozásba (lásd 3-as sor):

(3) (Schegloff 1979)

0	ring	Hívás
1	A: Hello::,	Válasz
2	B: Hi:::,	Felismerés/Bemutatkozás, Üdvözlés
3	A: Oh:hi: ow' are you Agne::s,	„How are you” szekvencia

Az amerikaiaknál kötelező „How are you” szekvencia elhangzása után a *hívó fél* bevezet valamilyen témát, ennek elfogadásával a hívott fél lezárja a telefonbeszélgetés nyitó szakaszát.

A felvázolt formula (hívás – válasz – felismerés/bemutatkozás – üdvözlés – „how are you” szekvencia – téma bevezetése) *normatív*. A felek elvárják, hogy minden elem az adott sorrendben és a megfelelő szereplő előadásában következzen. Ha a beszélők mellőzik a formulát, akkor a nyitó szakasz tovább tart, mivel ez külön­féle javító tevékenységeket követel (pl. „who's there?”). A struktúrát Schegloff 500

3 A nem preferált cselekvéstípusokat a következő strukturális ismertetőjegyek jellemzik: hezitálás (őő stb.), késleltetés (pl. szünet, *hát* típusú kezdés), magyarázkodás. Fontos megjegyezni, hogy a preferált cselekvés nem feltétlenül árukkodik a beszélő szándékáról vagy egyéb mentális tartalmairól. Egy meghívás elfogadását például *mindig* egyszerűbb interakciós szerkezet jellemzi, mint annak elutasítását, függetlenül attól, hogy mi a beszélők „magánvéleménye”. A preferenciához lásd még a diplomamunkámban (Laihonen 2000) található elemzéseket és szakirodalmat.

hétköznapi telefonbeszélgetés alapján ismerte fel. A hivatalos vagy üzleti beszélgetéseket eltérő szerkezet jellemzi:

(4) (Whalen–Zimmerman 1987, idézi Lindström 1994)

1 D: Nine one one emer:gency.	1 D: 911-es segélyhívó.
2 (0.6)	2 (0,6 perces szünet)
3 C: Yes, I need a twing tru:ck for one car away	3 C: Igen, egy vontatódarura lenne
4 () they di:d park in my parking	4 szükségem () elfoglalták
5 spa:ce the whole day and overni:ght	5 a parkolóhelyemet egész nap és
6 (0.6) 'n they wont't move	6 éjszaka, (0,6) és nem hajlandóak elmenni

Itt a hívott fél nem a megszokott *hello-val* válaszol, a hívó sem mutatkozik be, hanem azonnal a tárgyra tér, az üdvözlés elmarad. Az utóbbi időkben a hivatalos helyzetekre jellemző formulák kerültek a kutatás középpontjába.

KULTURÁLIS VARIÁCIÓK

A telefonbeszélgetések a mai társalgáselemzésnek is közkedvelt témái. Idővel az amerikai kutatókhoz más anyanyelvű, nyelvhasználattal foglalkozó kutatók is csatlakoztak. Így kiderült, hogy a Schegloff-féle formula bizonyos részei nem állnak meg a helyüket minden kultúrában.

Houtkoop-Steenstra (1991) megállapította, hogy a **hollandok** gyakran már a válaszban bemutatkoznak. A hívó is gyakran bemutatkozik attól függetlenül, hogy korábbról ismerik-e egymást, vagy sem:

(5) (Houtkoop-Steenstra 1991)

1 A: Met Mies Habots.=	1 A: Itt Mies Habots
2 C: =Da:g, met Anneke de Groot.	2 C: Helló, itt Anneke de Groot

Mivel mind a hívó, mind a hívott fél a bemutatkozást preferálja, a holland telefonálók esetében a hang alapján történő felismerés nem jut szerephez. A hollandoknál többnyire csak a házastársak nem említik a nevüket, de néha ők is bemutatkoznak egymásnak (Houtkoop-Steenstra 1991).

Hasonló a helyzet a **svédek**nél is. Lindström (1994) kutatásai alapján elmondható, hogy a hívott fél mindig bemutatkozik (lásd 1-es sor), viszont a hívó ritkábban (lásd 2-es sor):

(6) (Lindström 1994)

1 A: Allan Li:nd, (hh)	1 A: Allan Li:nd, (hh)
2 C: Hejsan Allan Li[nd	2 C: Szervusz Allan Li[nd
3 A: [Hej morsan,	3 A: [Szervusz anyu

Azt a különbséget, hogy a svédek mindig a nevükkel válaszolnak, az amerikaiak pedig soha, Lindström (1994, 249.) azzal magyarázza, hogy az amerikaiak kevésbé bíznak egymásban, mint az informális közösségi létüket ezzel hangsúlyozó svédek vagy hollandok. Egy ilyen típusú magyarázat inkább csak konkrét adatokon alapuló feltételezés.

Hakulinen (2001) vizsgálatai alapján a **finn** telefonbeszélgetések sajátosságai a következők (lásd 7-es példa):

1. a hívott fél mindig bemutatkozik (1-es sor);
2. gyakran a hívó szintén bemutatkozik – még közeli ismerősök esetén is (2-es sor);
3. a hívó ritkán szólítja nevén a hívottat (kivéve, ha egy kisgyerekekkel beszél);
4. a „*how are you*” szekvencia ritka, helyette gyakran a lehetséges akadályokat említik (pl. *nem zavarok?*, 4-es sor).

(7) (Hakulinen 2001)

0	ring	0	
1	Eeva: Eeva Turpeinen	1	E: Eeva Turpeinen
2	Bosse: öö Bosse täällä hei.	2	B: öö itt Bosse szia.
3	Eeva: No he:i.	3	E: Szia.
4	Bosse: Häiritenkö:.	4	B: Nem zavarok?
5	Eeva: Et toki,	5	E: Ó dehogy,
6	Bosse: Kuule< mul on yks junailuasia mielessä...	6	B: Figyelj csak, volna egy elintéznivalóm...

Összefoglalásul elmondható, hogy *általánosan* a következő elemek fordulnak elő egy telefonbeszélgetésben. Először a hívott fél szólal meg, ezután a beszélők megismerkednek (bemutatkoznak vagy hang alapján ismerik fel a másikat), majd üdvözlik egymást, végül az első témát a hívó vezeti be. Az említett elemek kombinálódhatnak is, ahogy a „hello” esetében láttuk. A nyelvi eszközök használata e szekvenciákban kultúra- és nyelvfüggő.⁴ A hivatalos és üzleti telefonálásra a hét-köznapitól eltérő formulák jellemzőek.

A TELEFONBESZÉLGETÉSEK NYITÓ SZAKASZÁNAK GRAMMATIKÁJA

A következőkben röviden bemutatom Hakulinen (2001) néhány kutatási eredményét a finn nyelvű telefonbeszélgetések bevezető szakaszának nyelvtanáról. A kutatás 320 magnófelvétel (azaz nem kitalált példák) alapján készült. A finn *válasz* mindig egy név, ezután a hívó szintén bemutatkozik, és üdvözlí a hívottat (lásd 7-es példa). Hakulinen (2001) egy skálán helyezte el a hívó lehetséges első megnyilatkozásait aszerint, hogy mennyire ismerik egymást a beszélők.⁵

⁴ Az itt említett példák (5–7) inkább kultúrafüggőnek mondhatók. *Kultúra* alatt a mindennapi interakció legapróbb részletei értendők (pl. milyen hosszú az a szünet, amelyet már úgy értelmezhetünk, hogy kérésünket a beszédpartner elutasította). Ebben a nyelv, mint az interakciót strukturáló tényező is fontos szerepet játszhat. Bizonyos nyelvek szőrendje például jobban „megvédheti” a beszélőt a szóátvételektől vagy a közbeszólásoktól. A nyelv fejlődése kulturális és társas igények szerint zajlik, azaz az interakcióban nagymértékben összefonódik a nyelv és a kultúra. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a nyelvi és a kulturális határok nem esnek egybe. Több nyelvben hasonló szekvenciális formulákat lehet találni, például a telefonbeszélgetés nyitó szakaszában (lásd a holland, svéd és finn példákat). Valószínű, hogy egyetlen nyelvi közösségen belül is több formulát (normát) lehet felfedezni, ám ennek szigorú empirikus bizonyítása még várat magára.

A kultúra és az interakció viszonya kapcsán lásd Moerman 1988, Duranti 1997, Laihonen 2000. A nyelvi különbségek és az interakció viszonyára lásd Schegloff – Ochs – Thompson 1996, Lerner – Takagi 1999.

⁵ Az alábbiakban a következő rövidítéseket használom: NP = névszói összetétel, PRT = partikula, ÜDV = ÜDVÖZLÉS, GEN = genitívus (birtokos eset), ELAT = elatívus (honnan? kérdésre felelő belső helyhatározó eset), INESS = inessívus (hol? kérdésre felelő belső helyhatározó eset), ADESS = adessívus (hol? kérdésre felelő külső helyhatározó eset).

ISMERTSÉG

Bemutakozás (NP)	Üdvözlés (PRT)
a) Anja (keresztnev) Pertti	Hei huomenta
b) Raition Leena (családnév-GEN + keresztnev)	Moi
c) Helena Rasi (családnév + keresztnev)	Hei
d) Hannu Grön Lahdesta (keresztn. + családn. + helynév-ELAT)	Hei
e) Jussi Kämäräinen (családnév + keresztnev)	päivää

Hakulinen szerint a b) és a c) formula abban különbözik egymástól, hogy a b) eset nagyobb fokú ismertséget fejez ki, mint a c) formula. Ez azért van így, mert a b) formátum csak akkor lehetséges, ha a hívó már felismerte a hívottat. Ezért a válasz helyén a családnév-GEN + keresztnev változat nem lehetséges, mivel a hívott fél nem tudhatja előre, ki a hívó. A d) változatban a hívó azzal könnyíti meg a felismerést, hogy a hívás helyét is megadja. Ezzel ellentétben az e) formula (*päivää*, „jó napot”, formális üdvözlésnek számít) használója nem is feltételezi, hogy a hívott fél ismerheti őt.

Hakulinen (2001) megállapítja, hogy a hívó teljes első megnyilatkozása a következő elemekből a következő sorrendben épülhet fel (a *név* és az *üdvözlés* kötelező elemek):
PARTIKULA (ÜDVÖZLÉS) (HELY + IGE) NÉV (HELY) ÜDVÖZLÉS.

- Pl. a) *No täällä on Mikko hei.*
[PRT LOC itt-ADESS van NÉV ÜDV]
b) *No Mikko tässä hei.*
[PRT NÉV itt-INESS ÜDV]
No moi Mikko täällä.
[PRT ÜDV NÉV itt-ADESS]

A következő formák agrammatikusak az adott szekvenciális helyzetben:

- d) * *Mikko on täällä hei.*
[NÉV van itt-ADESS ÜDV]
e) * *Minä olen Mikko Nieminen päivää.*
[én vagyok NÉV ÜDV]
f) * *No moi Mikko.*
[PRT ÜDV NÉV]

A d) verzió azért agrammatikus, mert a név az ige elé kerül. Ettől még előfordulhat telefonbeszélgetésben, pl. „figyelj, Mikko itt van nálam” jelentésben, de nem a bemutatkozás és az üdvözlés keretében. Az e) példa személyes találkozáskor használatos, de a telefonálás során nem fordul elő, mivel ekkor névmás helyett az itt-ADESS (formális) forma a megszokott (*täällä on Mikko Nieminen päivää*). Végül az f) változatot üdvözlés + bemutatkozás helyett üdvözlés + felismerésként értelmezik az adott helyzetben [vö. c)].

Összefoglalva, egy adott beszédlépés (angolul *turn*) adott szekvenciális helyén szintaktikailag meghatározott formátummal rendelkezhet. Fontos megjegyezni, hogy a nyelvtani elemek jelentését, funkcióját elsősorban szekvenciális helyzetük határozza

za meg (pl. a hívó első megnyilatkozása). Ugyanakkor – a szekvenciális helyzethez kötődően – a szintaktikai formulák is hozzájárulnak bizonyos tevékenységek felismeréséhez. Természetesen ezek a formulák ritkán mondatok, ezért a beszélt nyelvi, empirikus „nyelvtani” kutatás nem indulhat ki a hagyományos alapfogalmakból (Schegloff – Ochs – Thompson 1996).

TELEFONÁLÁS IDEGEN VAGY MÁSODIK NYELVEN

Kurhila (1996) egyebek mellett azt kutatja, miként kezdik az anyanyelvűek és a nem anyanyelvűek egymás közötti telefonbeszélgetéseiket. Szerinte a nem finn anyanyelvűek telefonálásának nyitó szakasza inkább hasonlít a Hakulinen-féle formulához, mint a Schegloff-félééhez. Kiegészítő elemként megjelenik a hívott fél nevének említése, amit a finn anyanyelvűek csak gyerekekkel beszélgetve használnak:

(8) (Kurhila 1996)

1 A: pellinen

2 C: hh no moi pirkko

3 A: no moi.

1 A: Pellinen

2 C: hh szia Pirkko

3 A: Szia

Figyelemre méltó, hogy a *no* partikulát itt az anyanyelvi telefonálási gyakorlatnak megfelelően használja a nem anyanyelvi beszélő (hívó). A bemutatkozás kihagyása (lásd 2-es sor) nem okoz fennakadást a beszélgetésben, mivel a hívott fél hang alapján ismeri fel a hívót (lásd 3-as sor).

Kurhila olyan eseteket is talált, ahol némi strukturális bonyodalomhoz vezet a bemutatkozás kihagyása:

(9) (Kurhila 1996)

1 A: Suominen

2 C: hh Päivää .h [o- onko]

3 A: [Päivää]

4 C: Onko j- jaakko (.) kotonah

5 (0,6)

6 A: ...hh öö hetki vaan

1 A: Suominen

2 C: .hh Jó napot .h [J- Jaakko]

3 A: [Jó napot]

4 C: Jaakko otthon van?

5 (0,6)

6 A: ..hh öö egy pillanat

Itt a telefonálók egyszerre beszélnek (lásd 2-es és 3-as sor), mivel a hívó az üdvözlés után nem használja az elvárt formulát, s a hívott fél viszonyozza az üdvözlést. A szünet (5-ös sor) és a hezitálás (öö) szintén valamilyen szerkezeti problémát jelez. Ettől függetlenül a beszélők megértik egymást.

Kurhila megállapítja, hogy mindkét fél közeledett egymáshoz: a más anyanyelvűek többnyire elsajátították a finn formulát, amelyet viszont a finnek nem „tartattak be” velük szigorúan. A *norma* megszegése még nem vezet *megértési* problémákhoz, csak egyedi, nem általános (azaz nem normatív) szerkezeti megoldásokat eredményez.

Tanítható-e a telefonbeszélgetés nyitó szakasza az idegen vagy második nyelv oktatásában? Véleményem szerint a formula elsajátítását nem lehet megkövetelni, mivel ezt az anyanyelvű beszélők sem igénylik. Ezzel szemben nagyon fontos lenne „kigyomlálni” minden olyan tananyagot, mely intuíciós alapon mutatja be a telefonálást. Fontosnak tartom, hogy a tananyagok létező, kulturálisan autentikus telefonbeszélgetési mintákat tartalmazzanak (Richards – Schmidt 1983). Azaz: ne tanítsunk „agrammatikus” változatokat!

BEFEJEZÉS

Írásomban egy olyan témából adtam ízelítőt, amely hamarosan nyelvhasználatunk történelmének részévé válhat, egyebek között azáltal, hogy a mobiltelefon automatizálja a beszélgetés kezdeti szakaszában előforduló tevékenységeket (pl. a bemutatkozást). Idővel talán vizuális elemek is beépülhetnek a telefonálásba, így ez mindinkább a személyes találkozásra fog emlékeztetni.

Ennek ellenére az említett szerkezetek még jó ideig újabb kutatások alapjául és a tudományos diskurzus témájaként fognak szolgálni. Szükség esetén a mobiltelefonálók is visszatérnek ezekhez a „régii” formulákhoz. Nehezen elképzelhető, hogy bizonyos elemek fölöslegessé válnának (Sándor 2001), mivel akkor nem dolgozták volna ki a gép általi bemutatkozás vagy éppen annak letiltása technológiáját.

Végül, a legújabb társalgáselemzés széleskörűen foglalkozik a mobiltelefonálással is. Az alábbi rövid betekintés a kutatási eredményekbe a gyakori „mobil” szekvenciákra hívja fel a figyelmet: a „mobilitás” kifejezőjeként a hely megadására, a rákérdezésre (*hol vagy?*):

(10) (Laurier 2001, A vezetékes telefonon beszél, C mobilon, autóvezetés közben)

1 A: >Penelope Barley's< office. Good morning.	1 A: Penelope Barley irodája. Jó reggelt.
2 C: Good morning, Sharon. It's Penny.	2 C: Jó reggelt Sharon. Itt Penny.
3 A: Hello	3 A: Szia
4 C: I'm heading to Brisle- to Bristol,	4 C: Brisle- Bristol felé tartok,
5 that's where I live, back to Avonmouth.	5 ott lakom, visszafelé Avonmouthba.

A kezdeti szakaszhoz tartozhatnak egyéb fizikai körülményre utaló szekvenciák is. Ezenkívül a „kopogtatáshoz” kapcsolódó szekvenciát is kutatták már.

Magyar nyelvű interakció-kutatás napjainkig nem vált széles körben ismertté. Ennek okait korábban többek között az interakció-kutatás „mikronyelvészeti” mivoltában keresték: a labovi társasnyelvészettel szemben az interakció-kutatás társadalmi haszna kevésbé kézzelfogható (vö. Harlig 1995). Mostanában elsősorban etikai megfontolások miatt nehézkes a spontán interakció (pl. a telefonbeszélgetések) gyűjtése Magyarországon (Sándor 2001). Az etikai kérdésekre a társalgáselemzők is sok figyelmet fordítanak, és nemzetközi viszonylatban számos jogi és erkölcsi szabályt dolgoztak ki (lásd ten Have 1999). Az is igaz viszont, hogy minden közösségnek joga és kötelessége ezeket az etikai elveket és titoktartási szabályokat a saját maga számára kiérlelni.

IRODALOM

- Duranti, Alessandro 1997. *Linguistic Anthropology*. Cambridge University Press.
- Hakulinen, Auli 2001. Aloitusrutiinien kielioppia. In Lea Laitinen et al. (toim.): *Lukemisto*. Helsinki, SKS, 166–184.
- Harlig, Jeffrey 1995. Socialism and sociolinguistics in the eastern bloc. In Harlig and Pléh Csaba (eds): *When East Met West: Sociolinguistics in the Former Socialist Bloc*. Berlin, Mouton de Gruyter, 25–44.
- ten Have, Paul 1999. *Doing Conversation Analysis: A Practical Guide*. London, Sage.
- Houtkoop – Steensra, Hanneke 1991. Opening Sequences in Dutch Telephone Conversations. In Boden, Deirde and Don Zimmerman (eds): *Talk and Social Structure*. Cambridge, Polity Press, 232–250.
- Iványi Zsuzsa 2001. A nyelvészeti konverzáció-elemzés. *Magyar Nyelvőr*, 1. szám, 74–93.
- Kurhila, Salla 1996. Puhelinkeskustelujen aloitukset ja lopetukset. In Salla Kurhila (toim.): *Kymmenen tutkielmaa kielenomaksumisesta ja vuoroaikakutuksesta*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 127–152.
- Laihonen, Petteri 2000. *Self-deprecations in American and Hungarian Everyday Conversations*. Szakdolgozat, Jyväskyläi egyetem angol tanszéke. (<http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/plaihonen.pdf> 2003. 02. 12.)
- Laurier, Eric 2001. Why people say where they are during mobile phone calls? *Environment and Planning D: Society & Space*, 485–504. (<http://www.geog.gla.ac.uk/~elaurier/dynamic/S&Swhere2-Title.html> 2002.03.20.)
- Lerner, Gene and Tomoyo Takagi 1999. On the place of linguistic resources in the organization of talk-in-interaction: A co-investigation of English and Japanese grammatical practices. *Journal of Pragmatics* 31, 49–75.
- Levinson, Stephen C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge University Press.
- Lindström, Anna 1994. Identification and recognition in Swedish telephone conversation openings. *Language in Society* 23, 231–252.
- Moerman, Michael 1988. *Talking Culture*. Ethnography and Conversation Analysis. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Pomerantz, Anita and B. J. Fehr 1997. Conversation Analysis: An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practises. In Dijk, Teun A. van (ed.): *Discourse as Social Interaction*. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, Volumes 2. London, Sage Publications, 64–91.
- Richards, Jack and Richard Schmidt 1983. Conversation analysis. In Richards, Jack & Richard Schmidt (eds): *Language and Communication*. Applied linguistics and language studies series. New York, Longman, 117–154.
- Sándor Klára 2001. Mobiltársadalom és nyelvhasználata: Valami új vagy újra a régi? In: *Mobil információs társadalom*. (http://wap.phil-inst.hu/2001_marc/brosura_htm/sandor.htm 2002.03.08.)
- Sacks, Harvey 1992. *Lectures on conversation*. Volume 1–2. Edited by Gail Jefferson. Oxford, Blackwell.
- Schegloff, Emanuel 1969. Sequencing in conversational openings. *American Anthropologist*, 70, 1075–1095.
- Schegloff, Emanuel 1979. Identification and recognition in telephone conversation openings. In J. Gumperz & G. Psathas (eds): *Everyday language: studies in ethnomethodology*. New York, Irvington.
- Schegloff, Emanuel 1986. The routine as achievement. *Human Studies* 9, 111–151.
- Schegloff, Emanuel, Elinor Ochs and Sandra Thompson 1996. Introduction. In Ochs, Schegloff & Thompson (eds): *Interaction and Grammar*. Cambridge University Press, 1–51.